

Эхэ найхан нотагаа эб хамта мандуулая!

1921 оной декабрин 21-нээ гарана

БУРЯАД УНЭН

Бүгдэд арадай газетэ

1992
МАРТ
7
Харатан туулай
нарын 3
СУББОТО
гарагай 7
46 (17405)
сэн 6 мүн.

Буряадай ССР-эй Верховно Советдэ

«БИДЭ—АДЛИ ЭРХЭТЭНЭЙ ХЭЛСЭЭНЭЙ ТҮЛӨӨБДИ»

Россин Федерацитай Буряадай ССР-эй харилтаан саашадаа нажа байгуулагдаха ёһотой? Энэ асуудалыг шийдхэгдээ Буряадай ССР-эй байдал, тэрэнэй хуули ёһоной эрхэнүүд дудыдаха юм. Эндэһээ тэрэнэй эрхэтэй ажабайдал. Россин бүхы республикануудтай, шэнэ би болон автономии нуудтай, хизаар болон обласуудтай харилсаа гуримшуулаха энэ документуудта гараа табиха байһан арадай депутатуудай хараа бодолоор хунтагадай хоноирхоно байһанын ойгосотой. Республикын парламентын ханамжаар энэ документ амар байха ёһотой? Буряадай ССР-эй Верховно Советдэй сесси дээрэ энэ асуудалаар арадай депутатууд үгээ ойлголсонгүй, тэрэниин удаадахи сесси дээрэ хараха гэжэ хэлсэһэн байгаа. Энээн тухай республикын Верховно Советдэй Түрүүлэгшэ Л. В. Потапов ниггэжэ тайлбарлила: — Энэ хэлсээ ади эрхэтэй үнэтэй һуурин дээрэ баталха тухай олонхи депутатууд хэлэһэн байна. Тэрэниин юун гэжэ бэшэһэнээ арасалдан болоо. Үнэхөөрөөшье, зарим үгэнүүдэй удахаар бодомжолоодо, манай республикада таарахагүй удахатай юуман би. Гэхэтэй хамта энэ аргагүй шухала!

Дондок БАЛЬЖИНИМАЕВ

ЭХЫН ЗҮРХЭН

Элдин Буряад орондо гү, Энэдхэгтэ гү, Эрьегүй эхэ далан олторго гү, Ортон гү, негр гү, буряад гү— Омог үгэ хэлэдэг ёһотой: эжы... Үлбэр тулурханшые наа, хүсэтэйшые наа, Үбэштэй тэнгэрэншые наа, ухаатайшые наа, Үүлэндэ хүрэмэ алдар нэрэтэйшые наа, Үгэлэн хэлэнэ ха адлиханаар: эжы... Хүнэй үринэр ондоошые нэн гэлэй, Хүдэр харашые, сагааншые нэн гэлэй, Хүдгүүлдэ эжынэрнай зурхээ зобоон,— Хүбүүниин лэ хадаа, хүбүүниин. Эдирхэн баганаа энэ болгон хун, Энэ наһанай эгээл дутын хун, Эсэхэ сусахугүй намтагал ябадаг хүн— Эгээл нимэл даа эжынын зурхэн. Жаргаха сагай болоходо нэгтэ Жабхалан хүдэмин—Эжынын гэхэб. Нарыем үүлэнэй халхалбал гэнтэ Наашагыт гэжэ Тандаал нэнгэхэб. Өөрмийн басаганай өөдөшье болоо наан, Өөргүйтэ тандаа үхнүүн зандааб. һаншагайгнаа буурагтан сахлааш наан, һанаандатнай мүнөөхил эрхэ зандааб. Үрнин ури бусаашагүй эхэ гэдэг— Үсөөхэн лэ хүнүүд тэрэниин дүүргэдэг. Байхан наһан, сагаан сэдхэхлээ бэшэ, Байрхан бариха бэлэгшье угтыб даа. Хэбтаринтай зөөлэн байхын тулада Хээрэ хубшын булган болохо нэм, Эдээнэйтнай зөөлэн байхын тулада Энхэ мунхын ургамал болохо нэм. Боро юрөөндэ толгойгоо эрьшөөл. Болзорто сагтаа ошохогүйдэм удаан Чэнэхэн хүбүүгээ хүлээнэл ёһотой Гэрэнгээ үүдэндэ һараһалан хараад... Хүхэ сэгсэгүүдэй ургаха үсэр Хүрэгэ ерхөө түрэл тоонтодоо. Сэнгэлэг зунэй тэгэн дунда Сэжэдээ нэгүүлэн, Танаа тэбэрхэхэб.

Мөөдэрэй шуха-гя асуудал

ҮН ҮЙЛЭДЭХЭ ХУБИ ШАДАЛ

1991 он абаад үзэхэдэ, 5 миллион 399 мянган тухаригэй эд бараан, 3 миллион 415 мянган тухаригэй эдэе хоолой зүйл хуушан сэнгээр наймаалагдаа. Байгана оной январь нарада хамта дээрээ 8 миллион шаху тухаригэй эд бараагаар, эдэе хоолоор ажалышадаа хангаабди. Хэрэг шүүд эрхилхэдээ бэрхэ тула...

Клавдия Павловна хамбарин ажахы саг соонь барюулаа бэлэй. Оёдолон-туршалгын цех байгуулаха гэхэдээ, дээгүүр дарганарай дэмжээгүйнөө мартадаггүйб. Москваһаа ерөөн һалбарин министрсын түлөөлэгшэ бүтэхэгүй юумээр лавхатнайб, орхитгүй гээд оноо бөлэй. Теэд эндуурһан байгаа. Мүнөө дээгүүрэй үедэ продукция тусхай комиссин урда хамгаалахадманай тус цех сэгнэшгүй тухатай.

ЗӨӨХЭЙ, ЭЭЗГЭЙ, ТОҮОН...

Загарайн тоһоной завод һу, тоһо, зөөхэй, ээзгэй үйлдбэрлижэ, үдэр бүхэдэ худалдаа наймаанда эльгээдэг юм. Энэ заводые районой долоон ажахы һуөөр хангадаг байна. Үдэр бүри энде 14—15 тонно хүрэтэр һун ташаагдажа абтана. Колхоз, совхозуудай худалдаһан һуеын буйлуулжа, һарын туршада 8 тонно тоһо, 9 тонно зөөхэй, 21 тонно ээзгэй үйлдбэрлиэн гаргадаг. — Нэгэ килограм зөөхэй 39 түхэртэ, ээзгэй 6-һаа 12 хүрэтэр, тоһон 230 түхэртэ болоно. Эдэ сэн Пүрэйдэһэн 28 процент налоггүйгөөр юм. Би гурбан жэлэй саада тээ Зүүн Сибириин технологическа институт дүүргэ нэм. Һүүдэй үедэ ажал хэлэн эхэл хүндэ хушэр болохой. Нэгэ хэдэ хоноод лэ, сэнүүд ходо хуудылтагдажал байна. — гээд тоһоной заводой директор Сергей Васильевич Фадеев намда хэлээ һэн. Заводой коллективтэ 21 хүн хүдэлдэг юм. Эндэ олонхи хүдэлмэрлэгшэһэн 10—20 жэлэй туршада ажаллаһан, дүй дүршлөөр баян хүнүүд болоно. Мастер, технолог, лаборант гэгшэднай тусхай мэргэжэл шадабаринтай хүнүүд юм. Жэшээлхэдэ, халаанай мастер Людмила Дабавна Цыренжапова Улаан-Үдэн мяха-һүнэй техникумэй һүнэй продукциян отделени дүүргэһэн мэргэжэлгэн гэгшэ. Ахалагша мастер, Арадуудай Хани Барисанай орденто Елена Романовна Соронковикоа дунж гаран жэлдэ энэл предпритидаа хүдэлжэ ябаһа. Ажалтай ветеранууд Антонид Колгина, Лариса Шитина, Бальжит Содномова, Екатерина Васильева гогшад залуушууддаа жэшээ харуулан, ажалдаа үндэр үрэ дүнгүүдэ туйлана. Городой автотранспортна гурбадай предпритийн 1-дөхи классай үннэй жоолоон Леонид Александрович Копылов үдэр бүри Загарайн тоһоной заводдоо гурбан тонно зөөхэй, ээзгэй, тоһо хотын Железнодорожно районной Восточно поселогон 43-дахн, 41-дэхи эдэ хоолой магазинуудта, 8-дахн столоводо асаржа үгэдэг юм. С. БАЛДУЕВ.

Сороковикова; халаанай мастер Л. Д. Цыренжапова асаргалан һүнэй тоһоһонь шалгажа байна. Авторай фото.

17.55—30-мүн. Улаан-Үдэн 10.15-Байгалай хүдэлмэрлэгшэһэнэй «Россиа дайруулжа наһан болоо» ээсэлгэн тейси, хүдгөдэе харуулан һалбарууһан—100, үхнүүн бүрэн болонстан 200 тухариг һара бүрэн. Телевизион гадна түлөөлөгчэй эдэе Копылова хунараар ханганабди. (үлгэр) Хүн хумуужуулгшэ В. В. Ана. 23-мүн. Дажаа абаа. Зарим хүд дамжуулагшэ, жэшээлхэд, Бадина, К. С. Брагинцева, Ана, В. В. Шестапов гогшэд бүр байдалтай ветерануудай арасалда юм. Хэшые баадын дураара. Материалына туулуудаджэ байдаг. Недонор охондэ 120 тухаригэй сабиди. Коммерческэ сэнгын гэгшэ үрэнхэй һэн ааб даа. Эндэ оһаад пенсионернууд үдэй түлөө табигдахада, хүнөө ветерануудта дээгүүрэй гэгшэһэн сэнгээр олон гэгшэ Жонсэлбэл, пальто, брүдүүд, ноохон, трикотаж эдэ мэтэ. Эдэ хоолоор дутал-үкшыншье хэлбэл, би мэхэмо абаһанал ородогби. Би ажахыһаа һүн асаргандэ, хилограммын 15 тухаригэй һарин, ургамалтай тоһо, саа-аһилдэ эдэ хоолой зүйл-хүдэлдэгдэ даа.

БҮЛӨТӨР БУҮАЛГААЛХА ЮМ?

— Улаан-Үдэн 55 һургуулинуудай 23-һинь мүнөө худалдаггүй. Зүгөөр бүхы техникческэ мэргэжэлэй училищинууд, техникумууд, институтууд, хүүгэдэй саадууд болон институтууд буһалгаанда кабаадаггүй. Буһалгаандай эрилтэнүүд бүгдүндэ мэдээжэ салһин-бүгдүндэ үшөө 50 процентээр асархан юуна нэмэхээ, социальна болон ажалуудай байдалынь байгариулаха. Эдэ бүтээдэ Харин адал хүтэлбэрлэгын советына бүхэнэй үүсэхэн хэрэг юм. Тухайн үедэ гэхэдэ, индустриальна-педагогическа техникумэй профкомой хүтэлбэрлэгшэ хүр Халтуева болоно. Үшөө хэдэн хүн би, тухайн Зүгөөр һургуулида багшад хариуцаһан даг хүнүүд тэдэнэй дунда гэгшэ гү үшөө Манай министрсын һалбарына тухай дуулабал, индустриальна нэмэ бай-буһалгаашые хориха эрхэгэй.

ЗӨӨХЭЙ, ЭЭЗГЭЙ, ТОҮОН...

Загарайн тоһоной завод һу, тоһо, зөөхэй, ээзгэй үйлдбэрлижэ, үдэр бүхэдэ худалдаа наймаанда эльгээдэг юм. Энэ заводые районой долоон ажахы һуөөр хангадаг байна. Үдэр бүри энде 14—15 тонно хүрэтэр һун ташаагдажа абтана. Колхоз, совхозуудай худалдаһан һуеын буйлуулжа, һарын туршада 8 тонно тоһо, 9 тонно зөөхэй, 21 тонно ээзгэй үйлдбэрлиэн гаргадаг. — Нэгэ килограм зөөхэй 39 түхэртэ, ээзгэй 6-һаа 12 хүрэтэр, тоһон 230 түхэртэ болоно. Эдэ сэн Пүрэйдэһэн 28 процент налоггүйгөөр юм. Би гурбан жэлэй саада тээ Зүүн Сибириин технологическа институт дүүргэ нэм. Һүүдэй үедэ ажал хэлэн эхэл хүндэ хушэр болохой. Нэгэ хэдэ хоноод лэ, сэнүүд ходо хуудылтагдажал байна. — гээд тоһоной заводой директор Сергей Васильевич Фадеев намда хэлээ һэн. Заводой коллективтэ 21 хүн хүдэлдэг юм. Эндэ олонхи хүдэлмэрлэгшэһэн 10—20 жэлэй туршада ажаллаһан, дүй дүршлөөр баян хүнүүд болоно. Мастер, технолог, лаборант гэгшэднай тусхай мэргэжэл шадабаринтай хүнүүд юм. Жэшээлхэдэ, халаанай мастер Людмила Дабавна Цыренжапова Улаан-Үдэн мяха-һүнэй техникумэй һүнэй продукциян отделени дүүргэһэн мэргэжэлгэн гэгшэ. Ахалагша мастер, Арадуудай Хани Барисанай орденто Елена Романовна Соронковикоа дунж гаран жэлдэ энэл предпритидаа хүдэлжэ ябаһа. Ажалтай ветеранууд Антонид Колгина, Лариса Шитина, Бальжит Содномова, Екатерина Васильева гогшад залуушууддаа жэшээ харуулан, ажалдаа үндэр үрэ дүнгүүдэ туйлана. Городой автотранспортна гурбадай предпритийн 1-дөхи классай үннэй жоолоон Леонид Александрович Копылов үдэр бүри Загарайн тоһоной заводдоо гурбан тонно зөөхэй, ээзгэй, тоһо хотын Железнодорожно районной Восточно поселогон 43-дахн, 41-дэхи эдэ хоолой магазинуудта, 8-дахн столоводо асаржа үгэдэг юм. С. БАЛДУЕВ.

ПРОЕКТИ БЭЛЭН БОЛОО

Россин Федерациин шэнэ Конституциин (Үндэһэн Хуулиин) проект бэлэн болоо. Тэрэнэй текст зүбэһэн хэлсэхын тула Россин Федерациин парламентуудай саг үргэлжын комитсинуудта ба Верховно Советдэй комитетуудтэ дамжуулагдаа гээд, Россин Конституционно комиссин харуу-салгата секретар Олег Рулянцев мэдээсэно. Россин Федерациин Үндэһэн Хуулиин проект табиха ороо хүдэлмэриэе Конституционно комиссн 1990 оной июнь һараһаа эхилэн юм. Шэнэ Конституциин хэрэгтэй гү гэгэн асуудалаар арасалдаануудшые гарһан байна. Харин мүнөө бүхы шүүмжэ-лэлнүүд хараала абтана, шэнэ Конституциин проект бэлэн болгодоо.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ

2-ДОХИ НЮУРТА—Г. Дождикова «Хүшэрхэн лэ уялгатайбди. М. Намжилов «Һайн үгэ хэлэдэг һайбди». 3-ДАХИ НЮУРТА—«Толи». 4-ДЭХИ НЮУРТА—Даша-Даба Мункуев «Эхэ тухай дуун».

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ

2-ДОХИ НЮУРТА—Г. Дождикова «Хүшэрхэн лэ уялгатайбди. М. Намжилов «Һайн үгэ хэлэдэг һайбди». 3-ДАХИ НЮУРТА—«Толи». 4-ДЭХИ НЮУРТА—Даша-Даба Мункуев «Эхэ тухай дуун».

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ

2-ДОХИ НЮУРТА—Г. Дождикова «Хүшэрхэн лэ уялгатайбди. М. Намжилов «Һайн үгэ хэлэдэг һайбди». 3-ДАХИ НЮУРТА—«Толи». 4-ДЭХИ НЮУРТА—Даша-Даба Мункуев «Эхэ тухай дуун».

ЕРЭЭДҮЙН БАГШАНАРАЙ ЮРЫН ҮДЭШЭ

Удэшлэн, оюутайд хамтын 1-дэх байра соо хон-жэн, Эн-дэ Бүрхэдэй гүрэнэй Доржиг Байсанарай нэрэмжэтэ багшана-рай институтид бүрэд хэл-дэ бэшгэй факультетид оюу-тад ажануудад юм. Нилээд гэлшөһишье хаа, сэхээрчн ошгуурээр вахтааа гурба-дахи дахтарга гарана, де-журна басангай зааж үгэ-хэн 317-дохи талалга руу үүднэн тошоод оробо. Уудонэй хакуула хоёр баса-гад алаади шаража, туха сү-лөөгүй байба. Мэндэ найнаа мэдэлсэжэ, танилсабади.

Энэ талалга соо дурсгад-га факультетдэй нэгэ бүлэг-тэ суг хуралд гурбэн бээ-сагад ажануудад байн. Хэд бэ гэхэдэ, Хэжэнжэ тохсон-ноо Арюуна Галсанова, Агын бү-рүрадэй автономито округой Согто-Хангий нотогана Дар-иша Дашинцренова, Түнхэн-эй аймагай Толто тохсон-ноо Вайрма Ахаржанова гэншд мүн болоно. Басагад талалга соогоо сомороншье хаа ая-тай зохиц байдал тогтоонхой гэжэ абанаар аялаха хэм. Хубсаханай шкаф, хоёр стол, модон талданинууд, номой ба-гахан тагууд, гурбан шарээ — юрэсөөл, оюутайд юрын шэ талалга.

Дарима Дашинцреновагай алаади шаража үлэхэдэн, Вайрмагай дүгөөр танилсажа хоёрлэдэбэди.

— Толтын дунда хургуу-лиа бэрхэ багшанарта заа-гаа хэм, — гэжэ Вайрма Ахар-жанова оморхон хоёрэнэ. — Долоохон класс хүртэр Сог-фия Доржиевна Сотников-аа заалга. Улаан манай ин-ститут улаан дипломтойгоор дүүргэһэн Намсалма Намда-ковна Цыренданишева багшин мэргэжэл шэлэхэдэн, эхэ нү-лөө үзүгүдэ. Хэсээнүүдэд удха түгэдэрөөр үнгэрэгдэ, гоёр дуу дууладаг, мүн бу-

рад хэлэнэй кабинетэдэ уран найханар шэмэлгэлэн Нам-салма Намдаловна намайе Ле-на Момоноватай суг дээдэ хургуулиа бэрхөөнэй бэл-дэдэг энэ. Класснаа гадурч нэмэлтэ номуудые уншуу-даг, диктант болон найруул-гануудые бэншүүдэг, шүлэг, раскэсэ мэтые бидэндэ зо-хболгоод, ханынгаа һониндо гаргадаг бэлэй. Багшаниа тингэжэл айхабтар эхээр намда тухалһан юм. Энээндэ сэдхэхэдэ аргагүй ба-ярдтай ябагшад. Нютагайнгаа дунда хургуулиа ород хэл-дэйд багшаар хүдэлдэг эжи-мини — Светлана Дашинева Ар-маева мэргэжэл шэлэхэдэн, баһал нүлөөлһэн байха, — гэжэ Вайрма мибэд гэнэ.

Тэрэнэй хөөрэлдэжэ бай-хаданиа суг хуралд баса-гад хилиэмтэй хаа хубаалдыт гэлдэх юм. Талалтын эгээд басагад энэ үдэшэ баһал хэл-дэмгүй хада алаади ша-ража байн хубарадага заа-га байгад энэ. Тэдэй нэрэн Соня Зоикевича хөөрэлдөн-дэмэй оролсожо, театрнуу-даар ябаха дуратайбид гэжэ нүхэд басагадгайнгаа нэрэндэ хэлэнэ. Опера театрта «Хүн шубуута нуур», «Арюн гоо-хон Ангара дүхэй» бале-дүүдэ, Х. Намсараевай нэр-эмжэтэ буралд драмын те-атрта бүхэ жүжгүүдэ баса-гад харан байн. Эдэ хоёр театрта эмхидхэгдэлэн Сагаалһанай найруулагча, бу-ралд эстрадал дундай конкур-суд тэрэнэр ошонон байн. Мухар-Шабэрэй аймагай Суу-лтын дунда хургуули дүүр-гээд, нютагайнгаа холходо комсомгоор хүдэлжэ байһанаа багшин дээдэ хургуулиа ороһон Соня алибаа бүхэ юу-лэ шүүмжэлхыгээр харадаг, үгэ хүүртэ бэрхэ, хананаа

сэхэ руун хэлээрхидэг оюутан гэжэ ойлгобо.

Тинь хуралса тухай хөө-рэлдөөн эхлэб. Бүрүэд хэл-дэ, бэшгэй факультетдэй нэрэмжэтэ, нэгэ хүнэй хуури-ллага табан хүнэй мэлүүгэ-барял байһан эхэ конкурс дабака, 25 хүн оюутанаар, 8 хүн оюутанад кандидатла-абтаа хэн. Хүбүүд үсөөн. Оройдоол долоон хүбүүд эн-дэ хурана. Ямаршье юмэн-дэ эхи табигшадта хүндэ бай-даг гэжэ ааб даа. Хуралса-лай программашье муртэй-гөөр табигдаагүй байгаа. Мү-нөө болотор антична литер-атура үзөөгүйбид, манда эр-тэртэй предмент орхидгобо даа гэлдэнэ басагад. Доогуу-дурадаг оюутад антична ли-тература үзэдэг болоо. Үшөө хуралсалада хабатай һонин зүйл гэхэдэ, басагад оюу-тан болоһон саһаа хойшо үдэ-һөө хойшо хэсгэлүүдтээ ябана. «Ходол ингэжэ хураа-һаа, нилээд унтаана боло-шохо хади» гэлдээд, баса-гад дарья табиг эвэлдэшэ-нэ. Бүрүэд арадай аман зо-хөөлөөр Валентин Батович Махатов, бурялд литерату-раар Үлэнгэ Базарсадевич Балданырөөн, бурялд хэлэ заалгын методикоор Дония Батуевна Базарова гэншд хэ-лээлүүдээ һонирхолтойгоор үнгэрэгдэг гэжэ тэдэ хөөр-нэ. Илангэа бурялд хэлэндэ багша Дашинца Доржие-вич Доржиев шабинарайнга-тон һайшаалай үгэнүүдтэ хүртэнэ хэн. «Мүнөөдөр ма-нда «Бурялд үнэн» гэгэтөнүү-дэ тарсагал, паарна үгэ-лүүдэ олгож, хэр зүбөөр хэрэглэгдэж гэжэ элэрүүлжэ гэнэн дабары үгөө» гэлдэ-нэ.

Тэдэнэй хуралдаг бүлэг ту-рууһан үдэрһөө эбтэй юм байн. Кандидадаар абаһан нэгшье хүн хуралсаага ор-

хбөгүй, мүнөө бүрин эрхэ-тэй оюутад болонхой. Тэдэ-нэр нийтын ажабайдалдашье эдэбхитэй. Байхан гүрэггэ-дэн Сагаалһанай найр дээ-рэ Оскана Балданова дээдэ хургуулингаа «Сагаан ха-рын дагингаа» болоо. Хатар-хадашье, дуу хангоордаха даашье бэрхэ Осканамнай му-рысөөлэй бүхэ шатануудта шүлэгэһэн харюунууды-е үгөөд байгаа, Осканамнай өөрөө шүлэг бэсэдэг гэжэ нү-дэхышье магтана. О. Балдан-ова Хэжэнгын аймагай Үлэ-нэтэ нотаг тоонтоотой юм. Мүнөө бүлэгэйнгөө старос-тор хунгаданхай, гансал эр-хэм гэһэн сэнгэлтэтэй хура-даг заншалтай байн. Хурам-хаанай аймагай Аргатын Ла-риса Дабаева, Бархан шота-гай Игаргала Вазарова үн-гэрэгшэ семестрээр эрхимээр дүүргэжэ, дээдэ хургуулин-гаа Хүндэлээлэй Самбарта оруулагдаха болоо. Хэжэн-гын аймагай Ушкайта шота-гаа хурахааа ерөөн Булад Балдамые басагад илангала эхээр магтана хэн. Булад нэ-гдэхон хурбаа гансал эрхи-мээр хурана. Мүн шүлэг бэ-шэхэдэ бэрхэ, артистыншье арга шадабаритай гэжэ ойл-гобо.

Басагад халаһаар ажабай-дал тухайгаа сэхэ руун хөө-рэгшэ эхилбэл.

— 380 солхоб стипенди абанаһон. Компенсацияла болоходо, 600 түхүрэг бо-лоно, — гэжэ Арюуна Галса-нова хөөрэнэ. — Гэртхимнэй арга шадалаара мунгэ таंगा элээжэ байдаг. Хуртааха, миша гэрһээ асарнабид. Ин-ститудийнгаа болоодо удһан хоол барихалаабид. Оюу-тайд сталоводо хоол бага зэр-гэ хянда сэнгэй байха ёһо-той бэш юм гү?

Зарим басагад най үдэшэ,

Репортаж

Удлоһон ажал хэдэг гэнэ Оскана Балданова нэмэнэ. Абаһан стипенди, гэрһээ элээжэгдэн мунгэе хүргэ-хэд гэжэ соморхоор бай-дургадбид гэнэн үгэнүүдтэн Үнэншөөр байгаа хон. Юуб гэхэдэ, түрөөн үдэрөө яажэ тэмдэглэнэ, тамхи татадаг басагад олон гү гэхэ мэтын асуудалуудта гайханан ха-рюу абагдаа бэлэй.

Басагад хамтын байрамнай багадаа гэжэ хэлээ хон. Тус байрын нэгдэхон дахтар сэрэгэй кафедра түбинхэнэ-тэй юм. Мүнөө сэрэгые хо-роожо байһан сагта тус на-федерые хажархэбо һаант, байрагүи хэди олон оюутад эндэ ажанууа хон бэ. Хоёр-дохор, байрын комендант, кастелянша ажалла муртэй-гоор хэлэгүй гэжэ басага-дгүй хөөрһөөн ойлгохоор.

Простыня, наволочка һара соошье һэлзэнгүй байха усарнууд тохболодог бай-на. Соһыншье шөлөөр сонхоё шөлүүлэгтэй гэжэ комендант мангардаг юм ха. Генераль-на сэрбэлэлгын болоходо, байрын хана уйна, шала, кухни мэтэһэлэниһе утахын тула өхөн мылэ үтэдэггүй. Эндэ ажануугшад аяла-лада, сонхын шэл, өөхөн ияр-лы хайрсаг хайрсагар асар-жа байһан аад, хаанаа хэдэг юм, ондоо хунүүдтэ худал-дархидаг юм гү гэжэ һана-нахаар, юушье үтэдэггүй гэжэ басагад сэхэеэ модүү-лээ бэлэй. Эдэ басагад бу-рляд заншалаар үгдөө даам-гайшагыс хаа, байдалгайнаа ошон бирэгий байһанаа сү-хэрөөд лэ, сэхэеэ хэлээ ёһо-той гэжэ һанаа хэм.

Б. ДАМБАРИНЧИНОВ.

ҮНЭР БАЯН БҮ

Мария Иннокентьевна, Вале-рий Степанович Берельштейн Дээрэн, Улаанхан нотогоод соо хүндэтэй үнэр баян, ажал-ша бүхэр, бата найдамтай ай-лайх юм.

Хүн юугээрээ суутай, хүндэ-тэй болодог бэ? Нэн түрүүн хэдэг ажаалаара. Ажалша, бэр-хэ зон гэжэ амаршье сагта, хаанашье, хэзээшье магтаал-тай ябадаг гэжэ. Гадна хүндэ тухалха гэжэ оролдохо яба-даг, һайн, һайхан хүсэл эрмэл-зэлтэй, сэрбэ сөгөөн сэдхэл-зтэй зон баһал олоной магтаал хайрада үршөөл буянда хүртэ-дэг гэжэ. Мария Иннокентье-вна, Валерий Степанович Бе-рельштейн эгээл тимжэ зон.

Гэрэй эзэнэй хэр зэрэг хүн байһишье нэн түрүүн газахи байдлаарын, харин эээн эх-нэртэй шанар шынжые гэртнэй оромсоороо тухайлар гэжэ хэлсэдэг гүб даа. Эхэ ушараар юу хэлсэхэ һанаһон гэжэдэ, Берельштейн гүүртэдэ хү-рэгжэ ябахада, эндэ шадамар зон худалдэг гэжэ хүрээр мээ-дэ хэдээр. Юуб гэхэдэ хото, хо-рһон, газахи, доосохин яла-сага сэрбэлэгдэнэй, бүхэ юмзын һуури, байрага олон-хой, оршон тойронхи хүү эмхи гуримтай байдаг. Сүлөө-гүйгөө урдаа баряа, угышые хаа, аяр ишэ хүнэй эрхэ бэш хэда гээд, хайша хэрээр-дэ байдаг зон, холын гүүртэ, э-мхэнүүд дэгүүдэ заһаһаа байдаг гэжэ ааб даа. Харин эдээр тимжэ зон бэш.

Мүнөө Мария Иннокентье-вна Берельштейн гүүртэ хада ууланхуй хормойдо, сүүтэ Жаргын казакжигэй (зэповед-ной болхоо хүдэлмэри абау-регжда хэмэй) хажууда һуури-жанхай. Эмнэ Улаанханай со-вхозой (мүнөө таряжадай аже-тын нэгдэл боложо байна) эгээл холын гүүртэ болоно. Зүгөөр эндэ эрэдэ, байра ба-ядалын, гэрнэй, гэр соохи ба-рөөнь хараад, эгээл холын гүүртын малшанайда байһанаа

марташахш. Юуб гэхэдэ, эндэ радио, телевизор, магнитофон, электро-пешш, дээд гарай элдэ мөбел гэхэ мэтэ юмзын мууд хүү юм. Эхэ бүхэ юмзын-мнэй гэрэй эзэн эхэнэрэй ша-дбарар, оролдоггоор ааб даа.

Ямаршье сагта элбэг баян эдэтэй Мария Иннокентье-вна таниха, танихашегүй хүнэй ху-рэгжэ эрээ хаа, хэди сүлөөгүй-шье байгаа һаа, налгай зохи-доор хөөрэлдөөд, садатарш эдэлүүлээд табидга һайн һай-хан заншалтай. Энэ заншалын аяр холын элигсэг хулиса-һан хуржэ эрээ гэхэдэ, ал-дууб болохогүй гэжэ һанадага. ЮуБ гэхэдэ, эвенки хүн гээшэ жуулэгдэдэг байгаа шуу. Ха-дэ, уула, таггай, хубшөөр эг-дэнэ абахадаа, гэдэхэ үлэ-һэн, дээрнанышье зон ушаралд байгаа ха юм. Тимжээ тэдэ-нэр нэн түрүүн зонине эдэл-лүүдэдэ, дулаасуулад, хүнэһэн эдэ үгөөд табидга байгаа. Тайга хубшин өөороор ябажа байхада юушье болодог ха юм. һуудад өөрөөшье тайга соо төөржэ, хүшэр хүндэ байдалда орожо болохо ха юм ши. Тимжээ бээ бээдэ тухалсаггүйдэ аргагүй бай-гаа шуу.

Мария Иннокентьевна ганса гэрэй газахи ажалда, эдэз гоол шахаа, Булуулхалаа бэрэ бэшэ, мүн арша шурбээ элдэхэдэ, юмзы оёходоо урам гартай юм. Мария Иннокентье-внагай түрэнэ эжины ехэ амалша, уран гартай хүн бай-һан. Эвенки хүн гэжэ ээр заяа-һаа хошой үндэс гүталаа, малгайгаа, хубшаа хунараа ар-һан лэ сөжө абаа ха юм. Өөрыншье мэдэхэ бүхэ юмзые, уяангаа ёһо заншальны үхи-бүүдэтэ, мүн хурхашаа һанаһан ондоо хүндэтшье дамжуул-жа байдагыһан найшаалтай.

Хүйүүд тухайн хэлэхэ бо-лоно һаа, энэ бүлэмнэй үнэр баян даа. Берельштейн аяр 9 үхиүүднэ хүл дээрнэ гар-

гада табд даһн эхлэ һайн даһи мүнөө ёһо нотогатаа хариһишье. Хэрбээ нотогатаа хин турпашаһан бүлын үнэр турэл хэлэмнэй хала болоо гэхэдэ, м һаа, саша дүүлээ эр Тимжээ Э В Валери ухибууд хурба бо шүүмүүшье бүгэ бэр Берельштейн мо болоһонһоо тэгтэ үнэн элсэдэг хэр дэлдэ. А олоолон ухибүдэ бэрэ зон хуи даг ха юм халадынь булалдэжэ бүгэ хэр Олон үнэр таря амалшанай хонин ССР-эй тэһэ Влас хүндэтэ элбэг хэжэ юм. Орол эдэбитэй байн тэээ элбэг уралт зур дун шургалт нэгдэнэ билинш расовсарһан хэзэрнүнэ. Мүнөө һанаһанай хаһа-хэнэ эдэмнэй хургал дэйн дүүрхэнэ

Уран бэлиг—арадай баялиг

Адуу харадаг Жүгдэрэй Ваатар эсэгэмини 1942 ондо дайнда мор-доод, бусаагүй юм. Дай-най хатуу шэрүүн жэл-нүүдтэ эгээл үнэтэй сэнгэй, ходоодол найха-наар ханагадага Жамса-ранай Долгор эжытээс малда ябажа, хони ха-радаг, тэмээ адууддаг һэмди. Үхибүүн наһан-һаа, арбан хоёртойһоо хони харлсаба.

...Нэгэтэ хоёр мори-доймнай нэгэнэһин гэр-тэ бусахынь хараһан эжины хүхирба: «Ябай түргөөр, нүгөөдэмнэй шононүүд долтооло ха-лаш». Хоюула яаража дровник буугаа баряа гүйдэжэ ошоходомнай, тээ холохоно добуун дээрэ моринемнай уна-гаһан хоёр шононүүд зугаажа б ай ба.

нэгэ дуун ханагада хон: **Намаруун сагаан үүлэнишье Наранайнгаа наахануу хянаһа, Наашаал эрхэн заларба. Ниймэгэр сагахан үүлэнишье харынгаа наахануур хянаһа, Найхан үрээлтэй Далай-лама һанһан газартаа морилно.**

Бүрүэд нютагтамнай бүр-хан шажамнай дэлгэржэ, тайзан дээрэ «Тоонтынхид-тобо» хамта «Тэгүүшлэлэн» уншажа байһаннай, найхан лэл! Мантай хамта зал соо һууһан хүгшэ, үбэгдэй маа-ни уншалсажа байхадань, эхэ зохид байдаг лэ даа.

Мүнөө үдэ «урданай юм-мэ ула болоо» гэлдэн, дай-най ветерануудые, тэрэ үе-дэ ажалһан зоноо тоохо-

ГАНСАЛ ҺАЙНИИЕ ХЭЭ

Манай стоматологическа поликлиникада 80-ял мэр-гэжлэдэ хүдэлнэ. Тэдэнэй 60-нынш эхэнэрүүд юм. Мартын 8-най заншалта һайн-га суг хүдэлжэ байһан эдэ нүхэд тухайгаа сэдхэл-гүй дулаан үгэнүүдэй хэли-гүй үгэрхын аргагүй. Эгээл түрүүн залуу нүхэдтэ хо-ло бэшэ олохо ябадаг, үб-шингэдэй үсөөн бэшэ уруо-ло магтаалда хүртэнэ врачну-дые медицински констратуе-ни нэрлэнүү. Нэгдэнэ кате-горин эрхим врач Марта Хар-лампьевна Степанова мүнөө наһанайнгаа амаралтада га-ранышые хаа түрэл коллек-тивтээ хүдэлнээр. Энэ хүн-най «домто гартай», элбэгн арга хэмэ шадхаа бэрхэ врач. Тинхэдэ Галина Гаври-ловна Казанкова, Любов-на Платонова Романова гэншд баһал олоной магтаалда хүр-тэдэг. Месестранууд Жанна Семеновна Баторова, Нина Павловна Макушкина хоёр наһанайнгаа амаралтада га-ранышые хаа, шударгы бэр-дэ ажаалаара, эдэбхи үүхсэ-лээрээ шалгардаг. Залуу эр-дэгэлдэе нэрлэхэ болобол, Аюна Одоновна Алсенова һаял хүдэлжэ эхилһэнэй һаа, шадамар бэрхэ врач бай-һанаа харуулаха үрлэ. Мүн врачүүд Надежда Дмитриев-на Синютина, Светлана Ми-хайловна Гомбоева, Лариса Георгиевна Багаева, месес-транууд Галина Александр-овна Кактирова, Любовь Леонидовна Старостина бо-лон бусад коллективийнгээ эрөөдүйн этигэл, найдал бо-лонхой.

Гүрэн турныгөө экономи-ческа, политическэ хүндэ байдалда орошые һаань, ма-

«ДУУНАЙМ ЭХИН БҮРЬЯЛАД...»

Сагаан һараа үдэшэжэ, найхан дуу, хатарараа, зо-ноо сэнгүүлжэ, баясуулжа байһаннай, эхэ дэмбэрэлтэй хэрэг шуу. Дэлгүүртэ шал-жон оролын хүндэ хүшэр сагтэ найр наадан хүнэй сэдхэлэ заһадаг, урма баяр түрүүлдэг ха юм. Сагаан һа-рын хүдэлэлдэ урданай дуу дуулаһан зоной дунда түрүү һуури эзэлжэ, үнэтэй бэлэг-тэ хүртэһондөө байртайб. «Тоонто» гэнэн арадай-филь-моно бүлэгэй артистнуудай халуунаар дэмжэндэнэ, эхэ гэдэ баясаа хэм. «Ямаршье сагта дуугаа дуудлажа лбаха-даа, хүн зоболонтоо марта-даа, гэжэ эжины хэлэдэг һон.

Эжи, абамни бурял алт-га, дуундаа угаа дуратайгаа хон. Агын, Сагаан уула ню-тагайнай Сэбхээн хүгшэн гэжэ дууша хүнине гэртэ асаралд лэ, мяша шанажэ үгөөд лэ, дуу дуулуудлаша бэлэй. Тэрэнэй гунилан дуу-һан «Ангуушанай дуу» би мүнөөшье дууладагби. «Аха дуу хоёр агажа гараад, ой-лонтөмтөгүй нэгэнине арша хэдэрхн нүгөөдэеэ буударха-һан юм». Нимэ удаттай урданай гуниг дуун олоной һаһаагдалаг юм!

...Хуяхан хадын шалын оройдо Хулан хаанаһа урһан юм? Хулан арһе нэмэржэ, Ахайми хаанаһа хууһан юм?

Буумнай ааражэ, бүүдба-байн дуу, хатарараа, зоноо сэнгүүлжэ, баясуулжа байһаннай, эхэ дэмбэрэлтэй хэрэг шуу. Дэлгүүртэ шал-жон оролын хүндэ хүшэр сагтэ найр наадан хүнэй сэдхэлэ заһадаг, урма баяр түрүүлдэг ха юм. Сагаан һа-рын хүдэлэлдэ урданай дуу дуулаһан зоной дунда түрүү һуури эзэлжэ, үнэтэй бэлэг-тэ хүртэһондөө байртайб. «Тоонто» гэнэн арадай-филь-моно бүлэгэй артистнуудай халуунаар дэмжэндэнэ, эхэ гэдэ баясаа хэм. «Ямаршье сагта дуугаа дуудлажа лбаха-даа, хүн зоболонтоо марта-даа, гэжэ эжины хэлэдэг һон.

Эжи, абамни бурял алт-га, дуундаа угаа дуратайгаа хон. Агын, Сагаан уула ню-тагайнай Сэбхээн хүгшэн гэжэ дууша хүнине гэртэ асаралд лэ, мяша шанажэ үгөөд лэ, дуу дуулуудлаша бэлэй. Тэрэнэй гунилан дуу-һан «Ангуушанай дуу» би мүнөөшье дууладагби. «Аха дуу хоёр агажа гараад, ой-лонтөмтөгүй нэгэнине арша хэдэрхн нүгөөдэеэ буударха-һан юм». Нимэ удаттай урданай гуниг дуун олоной һаһаагдалаг юм!

...Хуяхан хадын шалын оройдо Хулан хаанаһа урһан юм? Хулан арһе нэмэржэ, Ахайми хаанаһа хууһан юм?

гуй ябадалые буруу гэхэ байдаг. Дайнай үдэ эсэше сусаашыгөөр ажалһан эхэ, эсэгын багыһе марта-ха ёһогүйбид...

1945 ондой майн эхээр Агын голло хонидо адуу-лажа ябатрин, дээрһээ уруу аэердэ моритой, туг барин-хай гэжэ нэгэ хүн яралтай гүйрээл Иласта болоо» гэжэ хоёр дүүрээ хэлжэ хон. Тинхэдэн хо-ло бэшэ сараар газар хахал-жа байһан хүнүүдтэ гүйтэй эжэ ошохо, тэдэнине хүхөөгэ хэм.

Би мүнөө өөрөө хоёр хү-бүүдтэйб. Самбуумни — ми-лицин подполковник, Вайр-ни — инженер-механик. Байн зантай, багша мэргэжэлтэй Долийд гэжэ зохидон бэр-тэб. Николай Дагбасич гэ-жэ зайн галай бригадын про-рабаар хүдэлдэг нүхэртэйб. Сүлөө сагтаа эгээл дуратл дунуудда дуулаха зорилго-тойгоор ансамблин концерт-нүүдтэ хабаадаһаннай, гэртэ-химни ходо дэмжэдэг. Най-хан дуунуудаара зонине баясуулжа байхадаа, буряд бохор хатархадна, бури за-луу болоһон шэнги байдагби. Зүрхэ сэдхэлдэ дүтэ, гоё найхан дуун хүниие залуу болдогг гэжэ дэмы хэлсэдэг-гүй шуу.

Ц. МУНКУЕВА,
пенсонерка, «Тоонто» гэнэн арадай-фильмо-ро ансамблин дуушан. Улаан-Үдэ.

БҮРЯТИЯ мүнөөдэрэй номерто

Хамтааран бодомжолоот. «Арадай хунгамалай хүшэр зорилгонууд — Бүрүядай ССР-эй арадай депутат Г. А. Донжидовгай статья. Хүн ба газар. «Хүдөөдэ анаһуудгаг уран зоёболшо» — В. Базаровай зураглал. «Шагналнуудаа — дасан-гай барилдаа» — Т. Якунае-вагай модээсэл. Республикын дэднэй һур-гуулинуудта. «Технологическа институтидэй шэнэ ректор» — В. Вагдалмай мэдээсэл. «Найхан заншалаараа ил-гардаг» — Е. Голубевой зу-раглал. «Вайгаалин найхание дууран — С. Сосновскаягай очерк.

ССР-эй арадай депутат Г. А. Донжидовгай статья. Хүн ба газар. «Хүдөөдэ анаһуудгаг уран зоёболшо» — В. Базаровай зураглал. «Шагналнуудаа — дасан-гай барилдаа» — Т. Якунае-вагай модээсэл. Республикын дэднэй һур-гуулинуудта. «Технологическа институтидэй шэнэ ректор» — В. Вагдалмай мэдээсэл. «Найхан заншалаараа ил-гардаг» — Е. Голубевой зу-раглал. «Вайгаалин найхание дууран — С. Сосновскаягай очерк.

Манай адрес: 670000. Улаан-Үдэ, Калан-Даршамлин үйлэ, 21. «Буряд үнэн» гэгэтнм редакци.

Редакциянын телефоннууд: редакторай—2-50-96, приёмный—2-54-54, редакторай орлогшоний —2-68-08, 2-62-62, 2-34-05 (дагшань), 2-61-35, 2-56-23, 2-67-81; социаль-но-экономика —2-64-36, (дагшань), 2-63-86, 2-69-58, 2-54-91, эрэдэй болон хургуулинуудай—2-60-21 (дагшань), 2-57-63; олонинтнй хүдэлмэрини ба мэдээсэлэй—2-58-93 (дагшань), 2-34-05, 2-67-81; оршуулын—2-60-91; коммерческэ—2-35-84; корректорунуудэй—2-33-61, хэблэлдэ бэл-дэгшэдэй (выпускающийнуудай)—2-35-95, манай корреспондентнууд: Баргажанда — 91-1.44, Закаменскда — 31-61, Агинскда—3-45-94.

Бүрүядай ССР-эй Министруудэй Советэй хэблэлэй телефоннууд: директор—2-49-94, бухгалтерн 2-34-34, вазта —2-56-62.

Эмхидхэн байгуулагшад — Бүрүядай ССР-эй Верховно Совет, Бүрүядай ССР-эй Министруудэй Совет, Бүгэдэ бурядуудай үндэнэн соёлой эблэл болон редакцин ажалша коллектив.

Редактор Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕВА Г. Х., ДОНДО-ГОЙ Ц. Ц., ЖИЖИГОВ Б.-М. Ж., НИМАЕВ П. Н. (редакторай ор-логшо), РИНИНОВ С. Д. (ре-дакторай орлогшо), ТОКТО-ХОЕВА В. Э., ЦЫРЕНДОРЖИЕВ К. ОВ. Б. Ц.

Редакциянын телефоннууд: редакторай—2-50-96, приёмный—2-54-54, редакторай орлогшоний —2-68-08, 2-62-62, 2-34-05 (дагшань), 2-61-35, 2-56-23, 2-67-81; социаль-но-экономика —2-64-36, (дагшань), 2-63-86, 2-69-58, 2-54-91, эрэдэй болон хургуулинуудай—2-60-21 (дагшань), 2-57-63; олонинтнй хүдэлмэрини ба мэдээсэлэй—2-58-93 (дагшань), 2-34-05, 2-67-81; оршуулын—2-60-91; коммерческэ—2-35-84; корректорунуудэй—2-33-61, хэблэлдэ бэл-дэгшэдэй (выпускающийнуудай)—2-35-95, манай корреспондентнууд: Баргажанда — 91-1.44, Закаменскда — 31-61, Агинскда—3-45-94.

Бүрүядай ССР-эй Министруудэй Советэй хэблэлэй телефоннууд: директор—2-49-94, бухгалтерн 2-34-34, вазта —2-56-62.

Газетэ жлэдэ 260 даһи гарата. Хэблэлэй 2 туудалан эмжээртэй. Газетин индекс 50901. Тираж 7.500. Хэблэдэ тушаалдан саг: 23 туу дунда 15 минуттай.

Бүрүядай ССР-эй Хэблэлэй ба олондо мэдэ-гшын министртынь республиканска типо-графетэ газетэ баргадан хэблэгдэбэ. Директорэйнь телефон 2-40-45.